บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ ซึ่งมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ในการปกครองประเทศมีการตั้งข้อสังเกตว่าประเทศไทยมีการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง ซึ่งขัดกับแนวคิดทางนิติศาสตร์ที่ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐ ดังนั้นจึงควรมีความศักดิ์สิทธิ์และคงทนถาวร อาจแก้ไขได้ตามเวลา และสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ตัวอย่างเช่น กรณีสหรัฐอเมริกาที่ปัจจุบันยังไม่เคยเปลี่ยนรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ยังคงใช้ฉบับเดิมมาแต่แรก มีเพียงการแก้ไขปรับปรุงส่วนที่จำเป็นเท่านั้น อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงเจตนารมณ์เบื้องต้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็คือ 1. ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน 2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น 3. ปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมโลกที่มีวิวัฒนาการก้าวหน้ามาโดยสำคัญ อย่างน่ามหัศจรรย์ใจ ปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้มนุษย์สามารถดำรงรักษาเผ่าพันธุ์ของตนสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้ได้ ก็คือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) หมายความว่า มนุษย์นิยมที่อยู่เป็นหมู่ เป็นพวก รวมกันเป็นกลุ่มก้อน และรวมตัวกันเป็นสังคมมนุษย์นี้เองเป็นผลให้มนุษย์มีความแข็งแกร่ง มีสติปัญญาร่วมกันและมีพลังเป็นปึกแผ่นเพื่อฝ่าฟันอุปสรรคภยันตรายนานาประการมาได้โดยตลอดรอดฝั่งเรื่อยมา เมื่อมนุษย์ได้มาอยู่รวมกันเป็นสังคม การติดต่อสมาคมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยอันจำเป็นในการดำรงชีวิตก็เกิดขึ้นในแต่ละสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้น เพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้ไปเป็นทำนองเดียวกัน และรักษาความเป็นระเบียบตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคมไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่สังคมมนุษย์ขาดความเป็นระเบียบ ความวุ่นวายและความเสียหายต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นและเป็นเหตุนำไปสู่ความพินาศของสังคมในที่สุด (วิษณุ เครืองาม, 2541 : 6)

ดังนั้น เพื่อให้คนในสังคมอยู่ในสังคมได้ สังคมนั้นต้องมีระเบียบ ระบอบการปกครอง การจะจัดให้คนมีระบบ ระเบียบได้ จะต้องมีกฎหมาย กฎหมาย กฎหมายที่ใช้เป็นแม่บทหรือกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นหลักการปกครองโดยเขียนไว้กว้าง ๆ เรียกว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประชาชนที่มาอยู่ร่วมกันในสังคมต่างก็ประกอบอาชีพ หรือดำรงชีวิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง มีความ

หลากหลายที่ประกอบอาชีพ มีการแลกเปลี่ยนเงินตรา มีการซื้อขาย มีการย้ายถิ่นที่อยู่ มีการตาย การเกิดประกอบกับวิวัฒนาการของโลกที่มีความเจริญไปอย่างรวดเร็ว เรียกว่า โลกาภิวัตน์ ทำให้คนต้องมีการแข่งขัน การประกอบอาชีพ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ก็นำใช้แทนคนเพื่อประหยัดการใช้แรงงาน และทำให้การลงทุนต่ำและรวดเร็ว เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องจักร รถยนต์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนในการดำรงชีวิต รัฐบาลจึงได้ออกกฎหมายขึ้นมา เพื่อใช้ในการปกครองดูแลสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกคนเสมอภาคกัน และทุกคนต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้สังคมอยู่ในระเบียบระบบแบบแผนที่ดี สังคมได้อยู่กันด้วยความสงบสุข และในลักษณะเดียวกันมีผู้ให้ความเห็นอีกว่า โลกทุกวันนี้เจริญรวดเร็วจนน่ากลัว วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ มีมากขึ้นแลทำท่าจะท้าทายเข้าไปทุกขณะศตวรรษนี้ โลกยกย่องให้คอมพิวเตอร์ เป็นบุรุษแห่งปีเสียแล้ว ไม่ได้ยกย่องมนุษย์ด้วยกันอีกต่อไป หุ่นยนต์ทางอีเลคครอนิค และคอมพิวเตอร์ กำลังจะกำหนดชีวิตมนุษย์ และมนุษย์กำลังจะแย่งกันจดทะเบียนลิขสิทธิ์,สิทธิบัตร แย่งกันผูดขาดสัมปทาน (พูนศักดิ์ วรรณพงษ์. 2534 : 69)

กฎหมายจึงมีบทบาทเข้ามาควบคุมสังคมให้อยู่ในความสงบสุข เสมอภาคกัน โดย “บุคคลใด จะอ้างหรือแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อจะให้พ้นจากความรับผิดนั้นไม่ได้” แม้จะอยู่บ้านนอกคอกนา ไม่เคยรู้เห็นได้ยินเลยว่า ทางราชการออกกฎหมายใช้บังคับก็ตามที่บุคคลที่อยู่ในราชอาณาจักรไทยทุกคนจะต้องใช้กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดแล้วจะพ้นโทษ หรือความผิดไปได้ ดังนั้น ความไม่รู้กฎหมายจึงเป็นข้ออ้างนำมาแก้ตัวไม่ได้หากเป็นเช่นนั้นแล้ว บรรดาบุคคลที่กระทำผิดทางอาญาจะต้องกล่าวอ้างเป็นทำนองเดียวกัน ไม่มีใครที่กฎหมายจะเอาผิดได้แน่นอน บทบัญญัติของกฎหมายก็ไม่ศักดิ์สิทธ์ คงเป็นเพียงเศษกระดาษอันหาค่ามิได้ ซึ่งหน้าที่ของกฎหมาย ก็คือ 1. สร้างและรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย และความมั่นคงของสังคม เช่น กฎหมายอาญาที่ลงโทษผู้กระทำผิดและทำให้คนกลัวไม่กล้าทำผิด หรือพระราชบัญญัติปราบปรามยาเสพติด ได้กำหนดวิธีการเข้าตรวจค้นผู้ต้องสงสัยได้ง่าย เพื่อให้การกระทำผิดเกิดขึ้นได้ยาก 2. ระงับข้อพิพาท เช่น กฎหมายที่ถูกนำมาพิจารณาในชั้นศาลเพื่อให้คดีความเป็นอันยุติ 3. เป็นวิศวกรสังคม กฎหมายทำหน้าที่วางแนวทางและแก้ไขปัญหาสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต เช่นกฎหมายผังเมือง กฎหมายปฏิรูปการศึกษา 4. จัดสรรทรัพยากรและสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่น กฎหมายด้านภาษีอากร กฎหมายจัดสรรงบประมาณ กฎหมายการปรับดอกเบี้ย 5. จัดตั้งและกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองเช่น รัฐธรรมนูญ กำหนดการเลือกตั้งและการทำงานของรัฐสภา ศาลและคณะรัฐมนตรี (http : //th.wikipedia.org)

ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก และเป็นสิ่งน่าเบื่อหน่าย แต่กฎหมายเองกลับบังคับว่าประชาชน จะอ้างการไม่รู้กฎหมายมาเป็นข้อแก้ตัว เพื่อปัดความรับผิดชอบไม่ได้ (ชัยยงค์ อัชฌานนท์. 2540 : 2) ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้หลักการสำคัญของกฎหมายอยู่ว่ากฎหมายเมื่อประกาศบังคับใช้แล้ว ถือว่าประชาชนทุกคนจะต้องรู้ข้อบังคับของกฎหมายนั้น และจะต้องประพฤติตนอยู่ภายในกรอบของกฎหมายดังกล่าว หากมีการฝ่าฝืน แม้ว่าผู้ฝ่าฝืนจะได้กระทำไปโดยไม่ตั้งใจ เพราะไม่รู้ว่ามีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ก็ตาม ผู้ฝ่าฝืนก็ไม่อาจอ้างเหตุความไม่รู้กฎหมายของตนขึ้นมาเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบตามกฎหมายไม่ได้ ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” (Ignorance of law is not an accuse) โดยเหตุนี้จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนต้องรู้กฎหมาย (กฎหมายที่ประชาชนควรรู้. 2539 : 1)

ปัจจุบันสังคมได้วิวัฒนาการเป็นสังคมโลก ได้มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว พร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ การดำเนินงานมีลักษณะเชิงธุรกิจมากยิ่งขึ้น หากคนมีการศึกษาก็จะทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า มีความสงบเรียบร้อย คนจะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบทุกคนรู้จักกติกาของสังคม จึงเห็นได้ว่า ในชีวิตประจำวันของบุคคลนั้น จะมีความเกี่ยวข้องอยู่กับกฎหมายไม่มากก็น้อย เช่นเรื่องซื้อขาย กู้ยืม จำนำ จำนอง รับมรดก ทำบัตรประจำตัวประชาชน แจ้งการเกิดของเด็ก แจ้งการตาย ฆ่าคนตาย หมิ่นประมาท ลักทรัพย์ บุกรุก ทำร้ายร่างกายทำให้เสียทรัพย์ เป็นต้น มักจะมีปัญหาอยู่เสมอและอาจจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์

จากความเป็นมาและสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ทางด้านกฎหมาย จึงสนใจที่ศึกษาถึงความรู้ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวันของประชาชน ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยซึ่งถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งจะได้ข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรฝึกอบรม หรือการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่กฎหมาย แก่ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ตลอดจนนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา ความรู้ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อเปรียบเทียบ ความรู้ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาความรู้ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชน ในจังหวัดนครสวรรค์ ในครั้งนี้ ได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง 15 อำเภอ รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,076,154 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง 15 อำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาถึง ความรู้ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ตัวแปรต้น ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิลำเนา

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ความรู้ และเจตคติที่มีต่อเกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2550 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2551 รวมทั้งสิ้น 1 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

2. ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ และเจตคติที่ดีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

3. ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีเพศต่างกัน มีความรู้ และเจตคติต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

2. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีอายุต่างกัน มีความรู้ และเจตคติต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

3. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความรู้ และเจตคติต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

4. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ที่ประกอบอาชีพต่างกัน มีความรู้ และเจตคติต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

5. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีรายได้ต่างกัน มีความรู้ และเจตคติต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

6. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีความรู้ และเจตคติต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กฎหมายในชีวิตประจำวัน หมายถึง คำสั่งหรือข้อบังคับที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนก็จะมีบทลงโทษ ซึ่งคำสั่งหรือข้อบังคับนั้นเกี่ยวข้องกับวงจรชีวิต ตั้งแต่เริ่มชีวิต การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จนกระทั่งจบชีวิต ได้แก่ การเกิด เรื่องบุตร เรื่องบุตรบุญธรรม การศึกษา เรื่องบัตรประจำตัวประชาชน การเลือกตั้ง การรับราชการทหาร การหมั้น การสมรส การตาย และมรดก ทั้งนี้ยังรวมถึง กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ การกู้ยืมเงิน การค้ำประกัน การจำนอง การจำนำ การซื้อขาย และการกระทำผิดฐานต่าง ๆ

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวัน หมายถึง ความสามารถในการบอกถึงคำสั่งหรือข้อบังคับที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ซึ่งคำสั่งหรือข้อบังคับนั้นเกี่ยวข้องกับวงจรชีวิต ตั้งแต่เริ่มชีวิต การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จนกระทั่งจบชีวิต ได้แก่ การเกิด เรื่องบุตร เรื่องบุตรบุญธรรม การศึกษา เรื่องบัตรประจำตัวประชาชน การเลือกตั้ง การรับราชการทหาร การหมั้น การสมรส การตาย และมรดก ทั้งนี้ยังรวมถึง กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ การกู้ยืมเงิน การค้ำประกัน การจำนอง การจำนำ การซื้อขาย และการกระทำผิดฐานต่าง ๆ

เจตคติที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อกฎหมายในชีวิตประจำวัน โดยอาจเป็นไปได้ทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น พอใจ ไม่พอใจ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ซึ่งมีอิทธิพลที่จะทำให้ประชาชนแสดงพฤติกรรมที่จะตอบสนองต่อกฎหมายในลักษณะที่แตกต่าง